

ประเพณีการไหว้ในเทศกาลตรุษจีน: ที่มา ความหมาย และการเปลี่ยนแปลง Worship Traditions in Chinese New Year: Origin, Meaning and Changes

นภัสสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี¹

Napatsorn Luengsak Sri

Received	Reviewed	Revised	Accepted
30/8/2018	01/09/2018	03/04/2019	27/05/2019

บทคัดย่อ

เทศกาลตรุษจีน (春节) ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญมากที่สุดเทศกาลหนึ่งของทั้งคนจีนแผ่นดินใหญ่ และคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในปัจจุบันเรามักจะคุ้นเคยกับภาพการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมที่มีพิธีกรรมอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งของไหว้ต่างๆ และลำดับขั้นตอนในการไหว้นั้นก็ได้ถูกลดทอนลงไป ซึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นก็มาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญหาด้านเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว บทความนี้ได้นำเอาข้อมูลความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับที่มาของวันตรุษจีน ความหมายของของไหว้ต่างๆ ประเพณีการไหว้ที่นิยมปฏิบัติในช่วงเทศกาลตรุษจีน ซึ่งจะรวบรวมไว้ทั้งประเพณีดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมาจากจีนแผ่นดินใหญ่มาจนถึงชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งก็จะแบ่งเป็นรูปแบบประเพณีการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในอดีตและในปัจจุบัน เพื่อเป็นการศึกษาและแสดงให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณีการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีนของคนไทยเชื้อสายจีน

คำสำคัญ : ประเพณี, ตรุษจีน, การไหว้, การเปลี่ยนแปลง

Abstract

Chinese New Year is the most important festival of the both mainland Chinese and Chinese-Thai people. At present, we are accustomed to seeing many different style of offering ceremony, from the very traditional style to the modern style. The variety of worship food and the step of ceremony become less due to economic problem of each family which is the main factor for this change. This article took the information knowledge of origin, meaning and changes of Chinese New Year's tradition from mainland Chinese that inherited to Chinese-Thai people in Thailand, which is divided into form of worship in the past and present. This article made for study and shows the factors that affect changes result in the Chinese New Year tradition to the offering and pray to ancestors of the Chinese-Thai people.

Keywords : Tradition, Chinese New Year, Worship, Changes

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาภาษาจีน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University :

Email : lnapatsorn@aru.ac.th

บทนำ

เป็นเวลานานกว่าห้าศตวรรษนับตั้งแต่สมัยอยุธยาที่คนจีนได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการทำการค้าขายระหว่างประเทศ การติดต่อเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี หรือแม้แต่การอพยพย้ายถิ่นจากจีนแผ่นดินใหญ่มาตั้งรกรากอยู่ในประเทศไทย ซึ่งในการอพยพเข้ามาของคนจีนนั้นได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเหตุปัจจัยหลัก 5 ประการ (Prasit Ngermchai, 2014 : 66-67) คือ (1) ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศจีนที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงปี ค.ศ.2370-2400 (2) ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในสยาม จนชนชั้นปกครองจึงยินยอมให้คนจีนเข้ามาในประเทศไทยได้ง่าย (3) ความล้มเหลวในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในประเทศจีนที่นำไปสู่ปัญหาความอดอยาก (4) ประเทศไทยได้ยกเลิกพระราชบัญญัติห้ามอพยพ ทำให้การเข้าออกประเทศไทยเป็นไปได้โดยสะดวกมากขึ้น และ (5) ปัญหาการระบาดของกาฬโรคในประเทศจีน ซึ่งคนจีนที่อพยพเหล่านี้ก็ไม่ได้นำมาเพียงเชื้อผื่นหมอนใบตามที่ได้มีการเล่าขานต่อกันมา หากแต่ยังนำเอาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชนชาติของตนติดตัวมาด้วย ส่งผลได้จากการกราบไหว้ฟ้าดิน การไหว้เจ้า การไหว้บรรพบุรุษ ล้วนเป็นประเพณีที่แฝงอยู่ในเทศกาลสำคัญของคนจีนทั้งสิ้น

ประเพณีการไหว้ในเทศกาลตรุษจีน

พจนานุกรมแปลไทย-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า ตรุษ ไว้ว่า เป็นเทศกาลเนื่องในการสิ้นปีซึ่งกำหนดตามจันทรคติ ซึ่งคำว่า ตรุษ นี้เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤตว่า ตรฎฐ (อ่านว่า ตรุ-ตะ) แปลว่า แดก ขาด ทำให้ขาด ซึ่งก็ได้หมายความถึง การตัดขาดจากปีเก่าเพื่อเข้าสู่ปีใหม่ ในปัจจุบันคำว่า ตรุษ อาจใช้ในความหมายว่า เทศกาล หรือช่วงเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการรื่นเริงตามประเพณี เช่น ตรุษจีนเป็นเทศกาลฉลองวันขึ้นปีใหม่ของจีน ตรุษฝรั่งเป็นเทศกาลฉลองวันสมภพของพระเยซูคริสต์ เป็นต้น (Office of the Royal Thai Academy, 2012)

เทศกาลตรุษจีน (春节) ถือเป็นเทศกาลที่สำคัญมากที่สุดเทศกาลหนึ่งของทั้งคนจีนแผ่นดินใหญ่ และคนไทยเชื้อสายจีน เป็นเทศกาลที่แสดงถึงจิตวิญญาณ และความเป็นชาติจีนอย่างแท้จริง (Pawat, 2018)

1. ความสำคัญของเทศกาลตรุษจีน (春节的重要性 Chunjie de zhongyaoxing)

เทศกาลตรุษจีนได้ถือเอาความหมายของวันเริ่มต้นฤดูใบไม้ผลิ หรือ ชุนเทียน (春天) ที่ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนอ้าย (正月) หรือที่เรียกกันติดปากว่า ชิวอิก (初一) เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ ซึ่งจะอยู่ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม หรือเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ในช่วงนี้พืชพรรณนานาชนิดก็จะเริ่มมีการผลิดอกออกใบใหม่ อีกทั้งอากาศก็มีความสดชื่นกำลังดีไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป เหมาะแก่การเริ่มต้นชีวิตใหม่ หรือสิ่งใหม่ๆ เพราะฉะนั้นคนจีนจึงถือคตินี้ เริ่มต้นอะไรใหม่ๆ มากมาย ตัวอย่างที่เห็นกันได้ง่ายๆ เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ ที่เราเห็นกันจนชินตาในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วก็จะเลือกเป็นโทนสีแดง เพื่อเป็นการเสริมสิริมงคลตามความเชื่อของชาวจีนนั่นเอง

ในช่วงเทศกาลตรุษจีนนี้เอง ก็ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ทุกคนในครอบครัวจะได้กลับมาอยู่ด้วยกันแบบพร้อมหน้าพร้อมตา เนื่องจากในปี ค.ศ.1999 รัฐบาลจีนได้ประกาศให้ช่วงตรุษจีนเป็นช่วงวันหยุด

ยาวติดต่อกันประมาณหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งคนจีนทั่วทุกสารทิศต่างก็จะพากันเดินทางกลับภูมิลำเนาของตน สามารถเทียบได้กับวันหยุดยาวในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของไทยนั่นเอง

2. ของไหว้และความหมายมงคล (拜年用品及其含义 bainian yongpin ji qi hanyi) ของไหว้ที่ใช้ในการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีนที่ถูกต้องตามหลักธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมนั้น มีอยู่ด้วยกันหลากหลายมากมาย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลักๆ ได้แก่ อุปกรณ์ อาหาร ขนม และผลไม้ ซึ่งของทุกชนิดที่ใช้ในการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษนี้ก็ได้อ้างอิงด้วยความหมายในตัวเองอยู่อย่างลึกซึ้ง ซึ่งนิยามของของไหว้ต่างๆ มีดังนี้

2.1 อุปกรณ์ เทียนแดงขาไม้ อย่างที่เราทราบกันดีว่าในการไหว้นั้น ต้องใช้เทียนแดงจำนวน 1 คู่ เพื่อเป็นการกราบไหว้บูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบันเทียนแดงที่จำหน่ายตามท้องตลาดทั่วไป ก็จะถูกพันด้วยพลาสติกที่มีลวดลายหงส์และมังกรอย่างสวยงาม และพิมพ์คำอวยพรที่มีความหมายมงคลติดอยู่ ตัวอย่างเช่นคำว่า 财源滚滚 (เงินทองไหลมาเทมา) 吉祥如意 (สิริมงคลสมความปรารถนา) 富贵年安 (มีโชคลาภความสงบสุขตลอดปี) 生意兴隆 (ค้าขายร่ำรวย) เป็นต้น

รูป ในการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษที่ถูกต้องตามหลักขนบธรรมเนียมประเพณีนั้น เราจะใช้รูปจำนวน 5 ดอก สำหรับการไหว้เทพเจ้า การไหว้บรรพบุรุษที่เสียชีวิตนานแล้วใช้รูปจำนวน 3 ดอก และการไหว้บรรพบุรุษที่เพิ่งเสียชีวิตใช้รูปจำนวน 1 ดอก แต่ในปัจจุบันในบางพื้นที่หรือบางครัวเรือนก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงปรับลดสัดส่วนของรูปลง เพื่อง่ายต่อการปฏิบัติ คือ ไหว้เจ้าเหลือเพียง 3 ดอก และไหว้บรรพบุรุษเหลือเพียง 1 ดอกเท่านั้น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ อาจเป็นผลมาจากการไหว้พระ ไหว้คนตาย ในศาสนาพุทธของไทยนั่นเอง

ปะทัด ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลตรุษจีน เทศกาลสารทจีน เทศกาลเซ็งเม้ง ฯลฯ ปะทัด ก็ถือได้ว่าเป็นของที่ขาดไม่ได้ในทุกเทศกาลเลยก็ว่าได้ โดยส่วนใหญ่แล้วปะทัดจะมีสีแดงล้วน มีอยู่ด้วยกันหลากหลายรูปแบบ โดยจะแบ่งตามจำนวนนัดที่มีอยู่ ตั้งแต่ 100 นัดไปจนถึง 10,000 นัด ความหมายของการจุดปะทัดนั้นเชื่อกันว่าจะช่วยขับไล่สิ่งชั่วร้ายและสิ่งอัปมงคลให้ออกไปได้ และรับเอาความเป็นสิริมงคลเข้ามาแทน

กระดาษเงินกระดาษทอง มีอยู่ด้วยกันมากมายหลายหลายประเภท ประกอบด้วย อ่วงแซจิว หรือ อ่วงแซจี้ มีลักษณะเป็นกระดาษสีเหลือง เขียนด้วยตัวอักษรจีนสีแดง คือ ใบเบิกทางไปสู่สวรรค์ ซึ่งในขั้นตอนการเผากระดาษเงินกระดาษทองนั้น จะต้องทำการเผาอ่วงแซจิวเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการเบิกทางให้ของต่างๆ ที่เราไหว้ส่งไปถึงบรรพบุรุษของเราตามความเชื่อ เพราะฉะนั้นจึงถือได้ว่า อ่วงแซจิวเป็นกระดาษประเภทที่สำคัญที่สุด

แพ้า (袍) คือ ชุดหรือเครื่องแต่งกายของเทพเจ้า เช่น ชุดเจ้าแม่กวนอิม ชุดเจ้าแม่ทับทิม เป็นต้น ซึ่งก็เปรียบได้กับการถวายผ้าห่มพระธาตุ หรือผ้าห่มพระพุทธรูปในศาสนาพุทธนั่นเอง

กิมเต้าจั้งเต้า (金斗银斗) มีลักษณะเปรียบเสมือนถังเงินถังทอง ใช้สำหรับไหว้เทพยดาฟ้าดินหรือเจ้าที่เจ้าทาง เพื่อขอให้ร่ำรวยเงินทองและมีโชคลาภ

ค้อจี้ หรือ จี้จู่ย มีลักษณะเป็นกระดาษเงินกระดาษทองชิ้นใหญ่ ด้านบนจะมีกระดาษสีแดงตัดเป็นรูปตัวอักษรคำว่า “ผั่งอัน” (平安) ที่เป็นคำอวยพรให้โชคดีมีสุข ใช้สำหรับการไหว้ฟ้าดินหรือไหว้เจ้าที่

ค้อซี หรือ ต้วกิม หมายถึง กระดาษทองขอบสี่เหลี่ยม ที่พับเป็นรูปปร่าง โดยส่วนใหญ่แล้วจะพับเป็นรูปเรือ เรียกว่า “เคี้ยวเท่าซี” ซึ่งมีความเชื่อกันว่า การพับค้อซีให้เป็นลักษณะรูปเรื่อนั้น จะได้มูลค่าสูงกว่าการพับแบบอื่นๆ ค้อซีสามารถใช้ไหว้ได้ทั้งเทพเจ้าและบรรพบุรุษ แต่ในการไหว้เทพเจ้านั้น นอกจากจะพับเป็นรูปเรือแล้ว ยังจะต้องพับหักหัวเรือและท้ายเรือขึ้นอีกด้วย ซึ่งในการไหว้ 1 ครั้ง จะต้องพับค้อซีไม่น้อยกว่า 48 แผ่น พับให้มีปริมาณมากกว่ากระดาษเงินกระดาษทองประเภทอื่นๆ

กิมจั่งจั่งจี้ (金座银座) คือ กระดาษเงินกระดาษทองที่นำมามัดเป็นชุดๆ ก่อนที่จะทำการไหว้ จะต้องนำมาพับเป็นรูปดอกไม้เสียก่อน สามารถไหว้ได้ทั้งเทพเจ้าและบรรพบุรุษ เช่นเดียวกันกับค้อซี

กิมเตี้ยว (金条) คือ แท่งทองที่ใช้ไหว้บรรพบุรุษ โดยส่วนใหญ่แล้วกิมเตี้ยว 1 มัดจะมีแท่งทองทั้งหมด 8 แท่ง

อิมกั้งจ้อยี้ หรือที่เรารู้จักกันดีในชื่อ “แบงค์กงเต็ก” เป็นใบกระดาษที่ทำขนาดและสีส้ม จำลองให้เหมือนกับธนบัตรจริง จะมีลวดลายแตกต่างกันไปตามยุคสมัย ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว แบงค์หนึ่งใบก็จะมีมูลค่าตั้งแต่หลักแสนจนถึงหลักร้อยล้านเลยทีเดียว

ในปัจจุบันนอกจากกระดาษเงินกระดาษทองที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจกระดาษไหว้เจ้าก็ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น โดยผลิตกระดาษให้ออกมาในรูปแบบเสื้อผ้า รองเท้า แหวน สร้อยคอ นาฬิกา บ้านหฐุ รถยนต์หฐุ บัตรเครดิต หรือแม้แต่โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าและตอบโจทยความต้องการของโลกยุคปัจจุบัน แต่ก็ยังคงมีคนไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษส่วนน้อยที่ยังคงยึดถือประเพณีกระดาษไหว้แบบดั้งเดิมอยู่เช่นกัน

ก่อนที่จะทำการเผากระดาษเงินกระดาษทองนั้น จะต้องนำขึ้นไหว้พร้อมอาหารคาวหวาน ทั้งไว้สักพัก รอให้ทุกคนได้เช่นไหว้กันเสร็จเรียบร้อย แล้วจึงทำการ “เหยียม” หรือการลาของไหว้ ทำโดยการยกของไหว้ขึ้นจบบเหนื่อศึระะ จากนั้นค่อยนำกระดาษเงินกระดาษทองไปเผาไฟ เมื่อเผาจนไฟมอดแล้วก็ไหว้ลาเพื่อเป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรม

2.2 อาหาร การไหว้อาหารคาว สามารถจำแนกเป็นประเภทหลักได้ 2 ประเภท ได้แก่ ซาแซ (三牲) และโหวงแซ (五牲)

ซาแซ คือการไหว้ 3 อย่าง ประกอบด้วย หมู ไก่ และเป็ด ส่วนโหวงแซ คือการไหว้ 5 อย่าง ประกอบด้วย หมู ไก่ เป็ด ปลา และตับ ซึ่งของคาวที่ใช้ในการเช่นไหว้อาจจะมีเพิ่มเติมจากซาแซ และโหวงแซก็ได้เช่นกัน และของไหว้ทุกอย่างก็ล้วนมีความหมายมงคลทั้งสิ้น

หมู หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วในการไหว้นั้น จะใช้เป็นหัวหมู หรือเนื้อหมูสามชั้น

ไก่ หมายถึง ความขยันขันแข็ง เกิดจากการที่ไก่ต้องขันทุกวันในเวลาเช้า ซึ่งสะท้อนถึงการรู้งานรู้หน้าที่ของตนเอง โดยในการไหว้จะไหว้ไก่ที่ต้มสุกแล้วแบบทั้งตัว ไม่มีการหันหรือสับ

เปิด หมายถึง ความมีครบ มั่งคั่ง และความสามารถอันหลากหลาย ซึ่งในการไหว้ก็ไหว้
ทั้งตัวโดยที่ไม่หันหรือสับเช่นเดียวกับไก่

ปลา หมายถึง เหลือกินเหลือใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากคำว่า ปลา (魚) ใน
ภาษาจีนกลางนั้น เป็นคำพ้องเสียงกับคำว่า เหลือ (余) เพราะฉะนั้นจึงเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาว่า
ถ้าไหว้ปีใหม่ด้วยปลาแล้ว จะมีเหลือกินเหลือใช้ตลอดปีไม่มีหมดนั่นเอง

ปลาหมึก มักจะนิยมไหว้เป็นแบบแห้ง ซึ่งความหมายของปลาหมึกนั้นก็มียูด้วยกัน
หลายประการ คือ 1) หมายถึง วิชาความรู้ เนื่องจากในสมัยก่อนบัณฑิตต้องใช้หมึกในการเขียนหนังสือ
2) หมายถึง มีบิรวาร มีคนมาช่วยงานมาก เหมือนกับหนวดปลาหมึกที่มีหลายเส้น 3) หมายถึง เหลือกิน
เหลือใช้ เพราะในการไหว้จะใช้เป็นปลาหมึกแห้ง ซึ่งของแห้งก็จะสามารถเก็บไว้ได้นานเพื่อเหลือเผื่อขาด
ดับ ส่วนใหญ่แล้วจะใช้เป็นดับหมู มีความหมายว่า ความเจริญก้าวหน้า

บะหมี่ยาว หรือ หมี่ซั่ว (长寿面) หมายถึง อายุยืนยาวเหมือนกับเส้นบะหมี่

2.3 ขนม การจัดขนมไหว้ ถ้าหากจะยึดหลักตามประเพณีดั้งเดิมแล้ว คือต้องจัดจำนวน
ให้ตามตัวเลขของของคาวที่ไหว้ ตัวอย่างเช่น ถ้าไหว้ซาแซ ก็จะจัดขนมไหว้ 3 อย่าง ถ้าไหว้โหงวแซ ก็
จะจัดขนมไหว้ 5 อย่าง ซึ่งขนมหรือของหวานที่นิยมนำมาไหว้นั้นก็มีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง ได้แก่

ขนมขง และ ขนมเทียน หมายถึง ความราบรื่นในชีวิต ความหวานชื่นในชีวิตที่สมบูรณ์แบบ
ซาลาเปา หมายถึง การห่อโชคห่อลาภ

ขนมไข่ หมายถึง การเจริญเติบโต

ขนมสาละ และ ขนมถ้วยฟู มีอยู่ด้วยกันหลากหลายสีสัน มีความหมายว่า ความเจริญรุ่งเรือง
เฟื่องฟู

จันอับ หรือ ขนมแห้ง 5 อย่าง ได้แก่ ถั่วเคลือบ ถั่วตัด งาตัด ข้าวพอง และฟักเชื่อม
ความหมายโดยภาพรวม หมายถึง ความหวานที่เพิ่มพูน ความเจริญงอกงาม มีความสุขตลอดปีตลอดไป

2.4 ผลไม้ การจัดผลไม้ในการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะจัดเตรียม
ทั้งสิ้น 5 อย่าง ซึ่งผลไม้แต่ละชนิดก็มีความหมายมงคลมากมาย ได้แก่

ส้ม หมายถึง โชคลาภ ความสวัสดิ์มงคล เนื่องจากในภาษาจีน คำว่า ส้ม (橘) มีคำ
อ่านที่เสียงใกล้เคียงกับคำที่แปลว่า สิริมงคล (吉) นั่นเอง ซึ่งในการใช้ส้มไหว้เจ้านั้นจะนิยมใช้ส้มอยู่ 2
พันธุ์ คือ 1) ใต้กิก (大橘) เป็นส้มสีทองพันธุ์ใหญ่ มีความหมายว่า มหาสิริมงคล 2) กิมกิก (金橘)
เป็นส้มสีทองพันธุ์เล็ก หมายถึง ความมงคล

กล้วย ส่วนใหญ่แล้วจะนิยมไหว้ทั้งหวี แบบดิบสีเขียว ความหมายมงคลของการไหว้ด้วย
กล้วย มีอยู่ด้วยกัน 2 ความหมาย คือ 1) หมายถึง กวักโชคกวักลาภเข้ามา เนื่องจากในภาษาจีนแต่จิ๋ว
เรียกกล้วยว่า เก้งเจีย (弓蕉) ซึ่งคล้องจองกับการเล่นเสียงคำอวยพรว่า เก้งเจียเก้งไล่ ที่มีความหมาย
ว่า ดึงเอาโชคเอาลาภเข้ามา 2) หมายถึง ลูกหลานเต็มบ้านเต็มเมือง เพราะว่ากล้วยเป็นผลไม้ที่มีผลมาก
ออกผลคราวหนึ่งหลายหวีหลายเครือ ดังนั้นจึงเปรียบได้กับการมีลูกหลานเยอะนั่นเอง

องุ่น หมายถึง ความเจริญงอกงาม เนื่องจากคำว่า พู ที่มาจากคำว่า พูท้อ (葡萄) ที่แปลว่าองุ่นในภาษาแต้จิ๋วนี้ มีความหมายว่า งอกงาม ส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้อองุ่นแดงในการไหว้ เพราะว่ามีสีแดงเป็นสีที่เป็นมงคล

สับปะรด หมายถึง เรียกโชคลาภเข้าตัว เนื่องจากในภาษาแต้จิ๋วเรียกสับปะรดว่า อั้งไล้ คำว่า อั้ง หมายถึง สีแดง สีแห่งโชคลาภ ส่วนคำว่า ไล้ แปลว่า มา

สาเลี หมายถึง ความราบรื่น และสิ่งที่ดีงามมาถึง การไหว้ด้วยสาเลีนั้น จะนิยมไหว้เจ้า และเทพดาเท่านั้น ไม่แนะนำให้นำมาไหว้บรรพบุรุษ

แอปเปิ้ล หมายถึง ความสงบสุข สันติสุข เนื่องจาก คำว่า แอปเปิ้ล (苹) ในภาษาจีนนั้น เป็นคำพ้องเสียงกับคำว่า สงบ, สันติภาพ (平) นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับของไหว้นั้น นอกจากจะมีอาหารคาวหวาน ขนม ผลไม้ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษแล้วนั้น ที่ขาดไม่ได้ก็เห็นจะเป็นเครื่องต้ม โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้เป็น น้ำชาหรือเหล้า จำนวน 5 จอก หรือ 5 ถ้วย เพียงเท่านี้ของไหว้ก็ถือว่าครบถ้วน สมบูรณ์ตามแบบฉบับดั้งเดิมในการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน

3. ขั้นตอนการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษในเทศกาลตรุษจีน (拜年拜祖先的阶段 bainian de jieduan) การเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีน ชาวไทยเชื้อสายจีนได้แบ่งเวลาทั้งสิ้น ออกเป็น 3 วัน ได้แก่ วันจ่าย (วันก่อนสิ้นปี) วันไหว้ (วันสิ้นปี) และวันเที่ยว (วันขึ้นปีใหม่) ซึ่งตามหลักปฏิบัตินั้น วันไหว้ ถือเป็นวันที่มีพิธีกรรมมากที่สุด หากยึดตามประเพณีดั้งเดิมจะมีขั้นตอนที่พิธีพิถันเป็นอย่างมาก

3.1 การเตรียมของไหว้ การเตรียมของไหว้ มักจะทำในวันจ่าย ซึ่งก็บอกความหมายโดยนัยอยู่แล้วว่า เป็นวันที่ต้องตระเตรียมจ่ายใช้สอยข้าวของเครื่องใช้ที่จะนำมาไหว้เทพเจ้า บรรพบุรุษ และผีไร้ญาติ ผู้ไหว้จะต้องเตรียมให้พร้อมทั้งอาหารคาว-หวาน ผลไม้ เหล้า น้ำชา รวมไปถึงกระดาษเงิน กระดาษทองก็จะต้องพับไว้ให้เรียบร้อยอีกด้วย

3.2 การไหว้เทพเจ้า การไหว้เจ้าและเทพดา จะกระทำในช่วงเช้ามีดของวันไหว้หรือวันสิ้นปี โดยส่วนใหญ่ผู้คนที่มักจะเดินทางไปไหว้กราบขอพรเทพเจ้ากันตามศาลเจ้าที่ตนนับถือ ขั้นตอนจะเริ่มจากการจัดเรียงของไหว้พร้อมทั้งกระดาษเงินกระดาษทองให้เป็นระเบียบ จากนั้นก็จุดธูป 5 ดอก พร้อมด้วยเทียนแดง 1 คู่ และทำการไหว้อธิษฐานขอพร จากนั้นจะมีการลาของไหว้เพื่อนำอาหารกลับและลากระดาษเงินกระดาษทองไปเผาไฟ ในขั้นตอนการลานั้นจะต้องทำการ “เหยิม” คือการยกของขึ้นจับเหนือศีรษะ จึงจะนำของออกจากโต๊ะไหว้ได้

3.3 การไหว้บรรพบุรุษ การไหว้บรรพบุรุษ มีขั้นตอนเหมือนกับการไหว้เทพเจ้า แต่ต่างกันที่จำนวนของธูป และของไหว้บางอย่างเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วจะนิยมกระทำในช่วงสายของวันไหว้ โดยจะไหว้ไม่เกินเที่ยงวัน

3.4 การไหว้ผีไร้ญาติ การไหว้ผีไร้ญาติ จะกระทำในช่วงบ่ายของวันไหว้ ซึ่งของไหว้ส่วนใหญ่จะเน้นเป็นขนมขง ขนมเทียน ขนมเชื่อม น้ำตาลต่างๆ และกระดาษเงินกระดาษทอง เมื่อเสร็จขั้นตอนการไหว้และเผากระดาษแล้ว ก็จะมีการจุดปะทัด เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายและเสริมสิริมงคล

4. ที่มาและตำนานเรื่องเล่าของเทศกาลตรุษจีน (春节的来历及传说 Chunjie de laili ji chuanshuo)

4.1 ก่อนจะเป็น“ตรุษจีน” มีการเล่าขานต่อกันมายาวนานเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีน ว่ามีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 4,000 ปีมาแล้ว และเดิมที่ไม่ได้เรียกเทศกาลนี้ว่าตรุษจีน ซ้ำยังไม่มีการระบุวันเวลาไว้อย่างชัดเจน

เมื่อราว 2,000 ปีก่อนคริสตกาล คนในสมัยนั้นถือเอาการโคจรรอบหนึ่งของดาวจูปีเตอร์เป็นหนึ่งใน “ชู่ย” (岁) จึงได้เรียกตรุษจีนว่า “ชู่ย” ในขณะนั้น เมื่อเวลาเดินทางมาถึงช่วง 1,000 ปีก่อนคริสตกาล ผู้คนได้เปลี่ยนจากการเรียกตรุษจีนว่า “ชู่ย” เป็น “เหนียน” (年) ซึ่งก็มีความหมายว่า การเก็บเกี่ยวได้ผลอุดมสมบูรณ์ (Lanjun Huang. 2015 : 101-110)

ในสมัยโบราณตรุษจีนไม่มีวันที่แน่นอน ซึ่งคนโบราณก็ได้จัดให้ “ตรุษจีน” หรือวันขึ้นปีใหม่ นั้นอยู่ช่วงภาวะอากาศสี่ซุน (立春) เนื่องจากภาวะอากาศในช่วงนี้เป็นการเริ่มต้นใหม่ของปี

ต่อมาในสมัยราชวงศ์เซี่ย ได้มีการกำหนดให้วันขึ้นปีใหม่ ตรงกับวันที่ 1 เดือนอ้าย (正月初一) ตามปฏิทินจันทรคติ และในสมัยราชวงศ์หมิงเทศกาลขึ้นปีใหม่นี้ได้ขยายเวลายาวนานไปจนถึงวันเทศกาลโคมไฟ คือวันที่ 15 เดือนอ้าย (正月十五) ถึงจะถือว่าเป็นการสิ้นสุดเทศกาล

4.2 ตรุษจีนในช่วงสาธารณรัฐจีน ในปีค.ศ.1912 เป็นปีที่จีนได้ตั้งตนเป็นสาธารณรัฐจนสำเร็จผ่านการปฏิวัติซินไฮ่ (辛亥革命) ก็ได้กำหนดให้วันที่ 1 เดือนมกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ตามหลักสากล และกำหนดให้ วันที่ 1 เดือนอ้ายตามปฏิทินจันทรคติ เป็นวันตรุษจีน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ผู้คนก็ยังคุ้นชินกับการเรียกว่าที่ 1 เดือนอ้าย ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามเดิม

4.3 ตรุษจีนในช่วงเริ่มสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศจีนได้ทำการก่อตั้งเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อปีค.ศ.1949 ซึ่งช่วงเวลานี้ก็เป็นช่วงเดียวกับที่ผู้คนคุ้นเคยกับคำว่า “ตรุษจีน” หรือ 春节 มากขึ้น

4.4 ตำนานปีศาจเหนียน หากกล่าวถึงที่มาที่ไปของเทศกาลตรุษจีน ก็มีอาจที่จะมองข้ามตำนานที่เล่าสู่กันฟังมาจากรุ่นสู่รุ่นได้ นั่นก็คือ “ตำนานปีศาจเหนียน” เรื่องราวมีอยู่ว่า เมื่อนานมาแล้ว มีปีศาจตนหนึ่งมีชื่อว่า “เหนียน” (年) ลักษณะมีขนยาว ที่หัวมีเขาคงแหล่มคม อุปนิสัยดุร้าย อาศัยอยู่ในทะเลลึก เมื่อถึงวันสิ้นปี เหนียนจะขึ้นฝั่งมาทำร้ายเข่นฆ่าชาวบ้านและสิ่งสารพัดวิญญาณชนิด ดังนั้น ทุกวันสิ้นปีผู้คนจะพากันหนีเข้าไปในหุบเขาลึก ต่อมาชาวบ้านได้พบว่าเหนียนมีจุดอ่อนคือ กลัวเสียงดัง กลัวสีแดง และกลัวประกายไฟ จึงทำให้ผู้คนสามารถหาวิธีป้องกันอันตรายจากเหนียนได้ไม่ยากนัก

ซึ่งตำนานเกี่ยวกับปีศาจเหนียนดังกล่าว ก็ถือเป็นต้นกำเนิดของการจุดปะทัดในเทศกาลวันตรุษจีนนั่นเอง

5. ความเชื่อและข้อห้ามเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีน (春节的信仰和禁忌 Chunjie de xinyang he jinji) ในช่วงเทศกาลตรุษจีนมีขนันตอนและพิธีกรรมที่พึงปฏิบัติมากมาย ซึ่งก็แน่นอนว่าถ้ามีสิ่งที่ต้องปฏิบัติก็จะมีสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติเช่นกัน ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามที่อยู่ในเทศกาลตรุษจีนนั้น มีอยู่ 6 ประการสำคัญ ดังนี้

5.1 ห้ามทำงานบ้าน ห้ามปิดกวาดเช็ดถูบ้านในวันเที่ยว หรือวันขึ้นปีใหม่ เนื่องจากการทำความสะอาดปิดกวาดบ้านเรือนในวันนี้ จะถือเป็นการปิดกวาดขับไล่ความโชคร้ายออกไป ดังนั้นผู้คนจึงมักทำความสะอาดบ้านเรือนก่อนที่วันปีใหม่จะมาถึง

5.2 ห้ามสระผม คนจีนถือว่าการสระผมเป็นการชะล้างความโชคร้าย เช่นเดียวกับการทำความสะอาดบ้านเรือน จึงจะไม่ทำการสระผมในวันขึ้นปีใหม่

5.3 หลีกเลี่ยงการใช้ของมีคมทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นกรรไกร มีด ที่ตัดเล็บ เพราะเชื่อกันว่าเป็นการตัดสิ่งที่ดี หรืออนาคตที่ดีออกไป

5.4 หลีกเลี่ยงการโต้เถียงทะเลาะวิวาท ห้ามด่าทอกัน ไม่พูดคำที่มีความหมายในทางลบ เช่น การเจ็บไข้ได้ป่วย หรือความเป็นความตาย เพราะถือว่าไม่เป็นมงคล

5.5 ห้ามซุ่มซ่าม ห้ามทำสิ่งของตกแตก เพราะถือเป็นการทำให้หน้าที่การงานมีการสะดุด หรือนำพาเอาความโชคร้ายมาในอนาคต

5.6 ห้ามสวมใส่เสื้อผ้าชุดเก่า ในวันขึ้นปีใหม่ หรือวันเที่ยว จะต้องสวมใส่เสื้อผ้าชุดใหม่ที่ดูสะอาดตา ส่วนใหญ่แล้วก็จะเลือกเป็นสีแดงที่เป็นสิริมงคล

6. เทศกาลตรุษจีนในปัจจุบัน (现在的春节 xianzai de Chunjie) ในปัจจุบันรูปแบบในการเฉลิมฉลองเทศกาลตรุษจีนอาจจะมีหลายหลากแตกต่างกันไปตามบริบทของการใช้ชีวิต ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ด้วยยุคสมัย กาลเวลาที่เปลี่ยนไปนั้น ทำให้เทศกาลตรุษจีนที่ไม่ว่าจะเป็นทางเลือกของไหว้พิธีกรรม ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อเทศกาลตรุษจีนเปลี่ยนไปมากเลยทีเดียว ซึ่งไม่น่าเชื่อเลยว่าการเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดใน “จีนแผ่นดินใหญ่” (中国大陆) ประเทศที่ถือเป็นต้นกำเนิดของเทศกาลตรุษจีนนี้เอง

ในปัจจุบันการฉลองเทศกาลตรุษจีนของคนจีนแผ่นดินใหญ่นั้นถือว่าผิดไปจากเดิมอย่างมาก จากในอดีตที่เคยเคร่งครัดพิธีกรรมต่างๆ ต้องทำให้ครบถ้วนตามความเชื่อนั้น ก็กลับเหลือเพียงแค่การติดคำโคลงคู่ หรือซุนเหลียน (春联) การรับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน การจุดประทัด และการแจกซองแดง หรืออั่งเปา (红包) เท่านั้น แทบจะไม่มีการไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ หรือไว้ผีไร้ญาติตามประเพณีดั้งเดิมให้ได้เห็นกันอีกแล้ว ซึ่งคนจีนแผ่นดินใหญ่บางคนเองก็รู้สึกเสียดายกับการสูญหายของวัฒนธรรมประเพณีตรุษจีนนี้เช่นกัน

ในปัจจุบันหากเราลองเปิดเว็บเบราว์เซอร์ของจีน หรือเข้าเว็บไซต์จีนชื่อดังอย่าง Baidu (百度) แล้วค้นหาคำว่า “春节” สิ่งที่ได้จะเป็นปฏิทินบอกวันที่ของเทศกาลตรุษจีนในปีนั้น ประวัติความเป็นมา ธรรมเนียมการปฏิบัติในช่วงเทศกาลที่หลงเหลืออยู่อย่างน้อยนิด เช่น การทอเกี้ยว การเขียนคำอวยพร เป็นต้น โดยส่วนใหญ่แล้วคนจีนแผ่นดินใหญ่มักจะฉลองเทศกาลตรุษจีนด้วยการออกไปเที่ยวต่างเมืองหรือต่างมณฑล หรือที่เรียกกันว่า “春游” (春游) เนื่องจากช่วงเทศกาลนี้เป็นวันหยุดยาว คนจีนสมัยใหม่จึงถือเอาช่วงที่ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยกับงานตรงนี้เป็นวันพักผ่อนยาวเพื่อเป็นกำไรให้กับชีวิตนั่นเอง ในขณะที่บางคนก็มีการกลับไปยังบ้านเกิดของคนเพื่อใช้เวลาอยู่กับพ่อแม่และคนในครอบครัวแบบพร้อมหน้าพร้อมตากัน ซึ่งแต่ก่อนเมื่อกลับไปยังบ้านเกิดก็มักจะมีคำถามเสมอว่า การเรียนเป็นอย่างไรร่าง การทำงานเป็นอย่างไรร่าง แต่เนื่องจากยุคสมัยปัจจุบันคนจีนส่วนใหญ่ให้

ความสำคัญกับการแต่งงานเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นคำถามที่มักจะพบเจอส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องของ
คนรัก หรือชีวิตแต่งงาน

ย้อนกลับมาดูการฉลองเทศกาลตรุษจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ที่ถึงแม้วันจะมี
รูปแบบที่ผิดแผกแตกต่างจากเดิมไปบ้าง แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีแบบเดิมไว้อยู่มาก
ยังคงมีการไหว้ขอพรเทพเจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผีไร้ญาติ การจุดประทัด และการปฏิบัติตามความเชื่อ
และข้อห้ามต่างๆ เช่น การไม่ปิดกวาดเช็ดถูบ้านเรือน การไม่ทำงาน และหลีกเลี่ยงการมีปากเสียงหรือ
พูดสิ่งที่ไม่เป็นมงคลในวันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น

การเซ่นไหว้ในเทศกาลตรุษจีนของคนไทยเชื้อสายจีนนั้นยังคงทำเหมือนเช่นเคย เพียงแต่แค่
อาจจะไม่ได้มีการเคร่งครัดในเรื่องของช่วงเวลาในการไหว้ หรือของไหว้มากเหมือนแต่ก่อน จะเห็นได้
จากศาลเจ้าหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนนิยมไปกราบไหว้ขอพรในบางพื้นที่นั้นก็เปิดให้ไหว้ได้ตั้งแต่เที่ยง
คืนของวันไหว้ ซึ่งแต่เดิมจะเป็นการไหว้ในตอนเช้ามืดเท่านั้น และการไหว้บรรพบุรุษรวมถึงการไหว้ผีไร้
ญาติ ที่แต่เดิมจะกระทำในช่วงสายและช่วงบ่ายตามลำดับนั้น บางครอบครัวก็ทำก่อนเวลาที่กำหนดบ้าง
หลังเวลาบ้าง ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวเหมือนกับสมัยก่อนแล้ว

ของที่ใช้ไหว้ในเทศกาลตรุษจีนของคนไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันก็มีการลดทอนจำนวนลง
ตัวอย่างเช่น อาหารคาว เลือกเอาแต่ หมู ไก่ หรือเป็ด อย่างใดอย่างหนึ่ง ผลไม้ส่วนใหญ่จะเป็นกล้วย ส้ม
แอปเปิ้ล จะไม่มีครบ 5 ชนิดตามแบบดั้งเดิม ขนมและของหวาน ส่วนใหญ่จะเป็นขนมขง ขนมหเทียน
และขนมสาเล่ เครื่องดื่มอย่างน้ำชาหรือเหล้า บางที่ก็ไม่มีการจัดเตรียมไว้เป็นของไหว้แต่อย่างใด

การให้อั่งเปาหรือเงินแต๊ะเอียในบางครอบครัวหรือบางพื้นที่ ก็เห็นได้น้อยลง ไม่ถือเป็นธรรมเนียม
นิยมปฏิบัติเหมือนแต่ก่อน

การปฏิบัติตามความเชื่อและข้อห้ามในเรื่องของการห้ามสระผมและการสวมใส่เสื้อผ้าชุดใหม่นั้น
ก็ไม่ถือเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเท่าใดนัก

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตรุษจีน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตรุษจีน (春节变化的因素 Chunjie bianhua de yinsu) เทศกาลตรุษจีนในทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ
รูปแบบพิธีกรรมการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ ฯลฯ ไม่ว่าจะในประเทศจีน
แผ่นดินใหญ่เอง หรือแม้แต่ในประเทศไทยก็ตาม ซึ่งสาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวมีดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตรุษจีนในประเทศจีน นับตั้งแต่ยุคที่มีการ
ปฏิวัติวัฒนธรรม (文化大革命) ในช่วงปีค.ศ.1966-1976 ถือเป็นทศวรรษแห่งกบฏของ
สาธารณรัฐประชาชนจีนเลยก็ว่าได้ ในช่วงนั้นได้มีการทำลายล้างขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี
ตลอดจน ค่านิยมและความเชื่อแบบดั้งเดิมไปอย่างไม่เหลือชิ้นดี ความเชื่อความศรัทธาในศาสนาหรือลัทธิ
ต่างๆ ความดั่งงาม ความเห็นอกเห็นใจกันที่ควรจะมีในจิตใจระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน กลับลดต่ำลง
อย่างน่าใจหาย นับประสาอะไรกับวัฒนธรรมประเพณีที่มาแต่เดิม ซึ่งแน่นอนว่าเทศกาลตรุษจีนก็รวมอยู่
ด้วย คนจีนในสมัยนั้นปฏิบัติตนราวกับถูกล้างสมอง ไม่เชื่อในเรื่องศาสนา เรื่องโชคลาง ไม่นับถือนักบวช

ไม่ทราบไหว้บรรพบุรุษ ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อทุนแรงที่ทำให้ผู้คนต่างล้มเลิกความเป็นตัวตน ความเป็นต้นกำเนิดแห่งอารยธรรมอันดีไปอย่างสิ้นเชิง

ถึงแม้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1977 เป็นต้นมา จะได้มีการสิ้นสุดยุคปฏิวัติวัฒนธรรมไปแล้วก็ตาม แต่ความยึดถือที่มีมายาวนานข้ามทศวรรษก็ทำให้ทัศนคติแนวคิดของคนจีนที่มีต่อเทศกาลตรุษจีนเปลี่ยนไปถนัดตา บ้างก็ลดทอนพิธีกรรมลง บ้างก็ไม่เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็น เป็นเหตุให้เทศกาลตรุษจีนในความคิดของคนจีนนั้นค่อยๆ เลือนหายไปเรื่อยๆ จวบจนปัจจุบัน ที่เหลือเพียงแค่การติดชุนเหลียน การจุดประทัด การรับประทานอาหารร่วมกัน และการให้อั่งเปาเท่านั้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเทศกาลตรุษจีนในประเทศไทย ถึงแม้ในปัจจุบันเทศกาลจีนต่างๆ โดยเฉพาะเทศกาลใหญ่อย่าง “ตรุษจีน” จะยังคงมีความสำคัญและมีการปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมาของคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยก็ตาม แต่ทว่าหากเปรียบเทียบระหว่างอดีตและปัจจุบันแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงอยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น รูปแบบและขั้นตอนในการทำพิธีกรรมเช่นไหว้เทพเจ้าและบรรพบุรุษ ของไหว้ต่างๆ ตลอดจนแนวคิดต่อการจัดเทศกาลตรุษจีนอีกด้วย ซึ่งสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งเหล่านี้ ได้แก่

2.1 ปัจจัยทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ครั้งที่มีคนจีนอพยพมายังประเทศไทย ก็ได้นำเอาวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเทศจีนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมอาหาร ภาษา หรือแม้แต่เทศกาลจีนต่างๆ จากการที่คนจีนเหล่านี้ได้พำนักอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลายาวนานหลายชั่วอายุคน ก็ได้เกิดความใกล้ชิดกับสังคมไทยมากขึ้น ดังนั้นจึงก่อให้เกิดเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างไทยและจีน จนในเวลาต่อจึงได้ผสมผสานเข้าไว้ด้วยกันในที่สุด จึงส่งผลให้ความเป็นอัตลักษณ์ลดน้อยลงและบังเกิดเป็นการผ่อนปรนพิธีกรรมต่างๆ ที่ต้องอาศัยความเคร่งครัดลง เพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมและสภาพสังคมที่ตนอาศัยอยู่

2.2 ปัจจัยทางการศึกษา ในสมัยก่อนคนไทยเชื้อสายจีนมักจะส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในโรงเรียนจีน เพื่อจะธำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของจีน แต่เนื่องด้วยในช่วงปีพ.ศ.2491-2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการสั่งให้ปิดโรงเรียนจีนทั่วประเทศครั้งใหญ่ ส่งผลกระทบต่อลูกหลานชาวจีนไม่มีที่เรียนหนังสือ จึงต้องหาทางออกโดยการเข้าเรียนในโรงเรียนไทย ทั้งนี้การเรียนในโรงเรียนไทยลูกหลานชาวจีนก็ได้ซึมซับวัฒนธรรมไทย ศาสนาพุทธของไทย และแนวคิดเกี่ยวกับสภาพสังคมไทยที่สอดแทรกอยู่ในระบบการศึกษาไทยเข้าไป ทำให้เกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงแนวคิดแบบดั้งเดิมของชาวจีนขึ้น

2.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องด้วยสภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย นับวันจะยิ่งชะลอตัว ในปัจจุบันผู้คนมีการใช้จ่ายใช้สอยกันอย่างประหยัดมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองในช่วงเทศกาลตรุษจีน จากภาพตลาดและศาลเจ้าที่เคยคึกคัก มีผู้คนใช้จ่ายซื้อของไหว้กันอย่างหนาตา พยายามสรรหาของไหว้ให้ครบถ้วนตามประเพณีที่สืบต่อกันมา ก็กลับกลายเป็นการซื้อของไหว้แค่เท่าที่จำเป็น เลือกซื้อแค่ของที่สำคัญๆ เช่น ผลไม้จากที่ต้องมี 5 อย่าง ก็อาจจะลดเหลือแค่ 2-3 อย่างเท่านั้น เครื่องคาวที่จากเดิมเป็นโหงวแซ ก็ลดลงเหลือแค่ซาแซ หรือลดลงเหลือแค่อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น โดยมีการให้เหตุผลว่า ของไหว้บางอย่างนอกจากจะหาซื้อยากแล้ว ยังมีราคาที่สูงไม่สอดคล้องกับรายได้ของครอบครัวอีกด้วย

2.4 ปัจจัยทางความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลกในยุคปัจจุบันนี้มีความเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้าไปจากเดิมมาก มีคอมพิวเตอร์ มีโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน มีอินเทอร์เน็ตไร้สาย ฯลฯ ทุกวันนี้เราอยู่กับความทันสมัยที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย จึงส่งผลให้เรายึดติดกับความสบายมากขึ้น จึงทำให้บางคนถึงกับปฏิเสธประเพณีหรือพิธีกรรมแบบเดิมๆ ที่ต้องการการรักษาเวลาอย่างเคร่งครัด ห้ามทำสิ่งต่างๆ ที่เชื่อว่าจะไม่เป็นมงคลกับชีวิต ซึ่งปรากฏการณ์นี้ก็มักจะเกิดกับกลุ่มคนรุ่นใหม่หรือวัยรุ่นนั่นเอง คนกลุ่มนี้สัมผัสและใช้ชีวิตอยู่กับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดเวลา จึงมักจะมีความคิดเห็นว่า ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมและโชคลาง เป็นสิ่งที่มลายี่สาระ จะปฏิบัติตามหรือไม่ก็ไม่เกิดผลอะไรกับตัวเอง จะเห็นได้จากวันเทศกาลตรุษจีนที่มีการเตรียมของไหว้ การจัดโต๊ะไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษ จะมีก็แต่กลุ่มวัยกลางคนหรือคนวัยสูงอายุเท่านั้นที่เป็นผู้ปฏิบัติ ส่วนกลุ่มวัยรุ่นก็จะมีส่วนร่วมในขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากเท่านั้น เช่น ขั้นตอนการไหว้ การเผากระดาษเงินกระดาษทอง การจุดประทัด เป็นต้น

บทสรุป

จากการศึกษาเกี่ยวกับที่มา ความหมาย และการเปลี่ยนแปลง ของประเพณีการไหว้เจ้า ไหว้บรรพบุรุษ ในเทศกาลตรุษจีนของทั้งคนจีนที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน พบว่า ความคิด ค่านิยม และทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อเทศกาลตรุษจีนนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปมากเลยทีเดียว ซึ่งจะเห็นได้จากรูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรม การให้ความสำคัญ ตลอดจนของที่ใช้เช่นไหว้บูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษ ซึ่งจากการศึกษาเหตุปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ในรูปแบบนี้ มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ (1) ปัจจัยทางวัฒนธรรม (2) ปัจจัยทางการศึกษา (3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และ (4) ปัจจัยทางความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งก็มีคนหลายกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยและไม่มีความเห็นอะไรกับการเปลี่ยนแปลงนี้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามด้วยเวลาที่ล่วงเลยมาหลายยุคหลายสมัย ก็คงจะเปลี่ยนกลับไปเหมือนเดิมไม่ได้อีกอย่างไรเสียผู้คนที่ยังคงต้องเดินหน้าต่อไปในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ยังต้องรักษาสิ่งที่ดีงามเอาไว้ เพราะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ ก็ล้วนเป็นการปฏิบัติที่มาจากพื้นฐานจิตใจมนุษย์ หากไม่มีสิ่งเหล่านี้แล้ว มนุษย์ก็อาจจะสูญเสียความเป็นตัวตน ความเป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของตัวเองไปเสียก็เป็นได้

เอกสารอ้างอิง

- Lanjun Huang. (2015) . “The Tradition of Chinese in the East of Thailand” . *Journal of Politics, Administration and Law*, 7 (1) : January-April.
- Office of the Royal Thai Academy. (2012) . “*The radio program "Know Love Thai Language"*”. broadcast on the radio station of Thailand on 5 March 2012 : 07.00-07.30
- Pawat. (2018) . *History of Chinese New Year, Background of Chinese New Year Festival*. [Online] <http://www.parwat.com/19> [20 December 2018]
- Prasit Ngerchai. (2014) . “The Existence and Roles of Chinese Culture in Eastern Region” ”. *Journal of Politics, Administration and Law*, 6 (2) : May-August 2014, p. 63-75